

HOLY CROSS UNIVERSITY
HUMANITARIAN PEDAGOGICAL FACULTY

INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE

**CURRENT ISSUES AND PROBLEMS
OF SOCIAL SCIENCES**

KIELCE
JUNE 28-30 // 2016

**HOLY CROSS UNIVERSITY,
FACULTY OF LIBERAL ARTS AND EDUCATION**

INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL CONFERENCE
**ACTUAL QUESTIONS AND PROBLEMS
OF DEVELOPMENT OF SOCIAL SCIENCES**

June 28-30//2016

Proceedings of the Conference

**Kielce
2016**

Organising Committee:

- Adamczyk M.** Ph.D. of History, Professor, Rector of the Holy Cross University, Kielce (Republic of Poland);
- Zdebski J.** Ph.D. of History, Professor, Dean of the Faculty of Physical Education and Tourism of the Holy Cross University, Kielce (Republic of Poland);
- Palka K.** Ph.D. of History, Dean of the Faculty of Liberal Arts and Education of the Holy Cross University, Kielce (Republic of Poland);
- Winiarz A.** Ph.D. of History, Professor, Head of Department of Education, Culture and History of the Holy Cross University, Kielce (Republic of Poland);
- Giza T.** Ph.D. of History, Professor at Department of Education, Culture and History of the Holy Cross University, Kielce (Republic of Poland).

International Scientific-Practical Conference Actual questions and problems of development of social sciences: Conference Proceedings, June 28-30, 2016. Kielce: Holy Cross University. 188 pages.

Each author is responsible for content and formation of his/her materials.

The reference is mandatory in case of republishing or citation.

CONTENTS

ACTUAL PROBLEMS OF PSYCHOLOGY

Становлення самооінки в молодшому шкільному віці Кухаренко А. О.	7
Креативний профіль фахівця з маркетингу: експертна оцінка Кучинова Н. М.	10
The role of subculture in adolescent's value-meaning sphere constructing Lavrinenko Vitaliy	14
Досвід формування емоційної компетентності майбутнього лікаря в процесі фахової підготовки Лазуренко О. О.	17
Інтерпретативні стратегії особистісного самопроекування Лебединська І. В.	20
Екологічна самосвідомість як предмет наукового дослідження Литвинчук А. І.	24
Специфіка самоактуалізації особистості, що переживає рольову кризу Ліщина Н. В.	26
Динаміка етносоціальної дистанції популяції південно-східного регіону України як проблема соціальної та порубіжної психології Луцьов В. Є.	31
Ресоціалізація підлітків із девіантною поведінкою Максим О. В., Рябовол Т. А.	34
Family-owned business as a risk factor of progression of mental health disorders in the family members Markova Anna	37
Задоволення, печаль, страх: ознаки здоров'я в смисловій інтерпретації мислителів східної патристики Марчук О. Т.	39
Педагогічно-антропологічний вимір психології фізичного виховання К. Д. Ушинського Марчук С. С.	42
Діагностичні критерії розвитку і блокади особистісної самодетермінації учнів старшого шкільного віку Мар'яненко Л. В.	46
Передові психологічні ідеї в українській психології на початку XIX століття Мельник О. А.	49

Actual questions and problems of development of social sciences

Особливості використання казки в процесі розвитку мовленнєвої компетентності дітей раннього віку Міхутіна І. М.	53
Психологічна характеристика дистантної сім'ї Міняйло С. Р.	57
Структурно-динамічна модель розвитку екологічної свідомості Можаровська Т. В.	60
Психологічна компетентність у соціономічних професіях Овчиннікова Л. С.	64
Неформальна освіта в контексті додаткової професійної підготовки фахівців програм зменшення шкоди Огданський І.-Г. В.	67
Дослідження чинників професійної успішності Одінцова В. М.	69
Особливості впливу художньо-аналітичного мислення учителів музичного мистецтва на їхню професійну діяльність Олексюк М. В.	72
The research of the dynamics of student self-esteem during study Pavliuk Olesia	75
Особистісні особливості та особливості соціально-психологічної адаптації осіб із різним рівнем емоційної зрілості Півень М. А.	78
Копінг-стратегії та емоційне вигорання у вчителів спеціальних ЗОШ-інтернатів для дітей із вадами інтелекту Погрібна А. О.	81
Ціннісно-смісловий компонент психологічної культури особистості підлітка Разводова Т. О.	85
Сучасний погляд на стан здоров'я та психологічне благополуччя особистості Ревенко С. П.	88
Професійна ідентичність як результат поєднання образу «я» та образу професії Самкова О. М.	92
Дитяче телебачення як засіб психологічного впливу на дітей дошкільного віку Семеняко Ю. Б.	94
Використання тренінгів у процесі формування конкурентоздатності майбутніх психологів Сердюк Н. М.	98
Соціально-психологічна адаптація молодших школярів у сучасному освітньому середовищі Сердюкова І. М.	101

Специфіка соціально-психологічних проблем сімей, що виховують дитину з обмеженими можливостями Синякова В. Б.	104
Екстремальні чинники у професійній діяльності моряків Сорока О. М.	107
Семейные ценности современных студентов в условиях социокультурных трансформаций Соснихина С. Е.	110
Психологічні аспекта особистісного становлення різних категорій дітей-сиріт Стельмашук Х. Р.	113
Необхідність формування психологічної готовності до науково-педагогічної діяльності аспірантів медичного профілю як вимога сучасності Степаненко А. О.	116
Вплив домашнього насильства на психіку дитини Стрельцова Ю. В.	118
Психологічні механізми формування ціннісно-сислової сфери студентської молоді з використанням медіаосвітніх технологій Субашкевич І. Р.	121
Перспективи раннього втручання для дітей із розладами аутичного спектра в Україні Сухіна І. В.	125
Методи діагностики смисложиттєвих орієнтацій Тайхриб К. А.	127
Теоретичний огляд поняття особистісного конструкту як компонента структури свідомості Таточенко С. А.	129
Особливості використання засобів арт-терапіїв процесі корекції емоційних порушень підлітків Тверда Г. О.	133
Характеристика підгруп старших дошкільників за рівнями прояву пізнавальної активності та взаємозв'язку між її структурними компонентами в мовленнєвій діяльності Товкач І. Є.	136
Дискурсивные практики конструирования толерантности в коммуникативном пространстве Товстокожая Ю. В.	140
Аналіз методів психодіагностики тривожності у дітей молодшого шкільного віку Халько М. С.	142

Actual questions and problems of development of social sciences

Резильєнтність: психотехнічні аспекти Хамініч О. М.	145
Структурна модель конструкту православної ідентичності особистості Цукур О. Г.	148
Традиції музикальної терапії в духовній культурі Китаю Чжоу Цянь	150
Психологічні аспекти дослідження проблеми особистісної ідентичності Чіп Р. С.	152
Консультативно-методичний центр вищого навчального закладу як інструмент забезпечення психолого-педагогічної допомоги дітям з особливостями інтелектуального розвитку та їх сім'ям Чобанян А. В.	156
Особливості прийняття українцями представників віддалених етнічних груп Чорней М. П.	159
Особливості формування професійної ідентичності студентів політехнічних коледжів Шапорда Г. С.	163
Символдрама в роботі з внутрішніми конфліктами юнаків Шапран Т. М.	167
Діагностика наявності почуття провини та психосоматичних захворювань у підлітків засобами текстилетерапії в умовах первинного психотерапевтичного сеансу Швець В. В.	170
Феномен цільової спрямованості у підлітковому віці Шилова Н. І.	173
Психосемантичне дослідження уявлень військовослужбовців про сучасного українця Шмиглюк О. Г.	177
Socio-psychological characteristics of personality socialization in a culturally versatile society Shcherbuna Viktoriia	180
Особливості та показники успішності навчальної діяльності першокласників Ярошук Н. П.	183

**ДІАГНОСТИЧНІ КРИТЕРІЇ РОЗВИТКУ І БЛОКАДИ ОСОБИСТІСНОЇ
САМОДЕТЕРМІНАЦІЇ УЧНІВ СТАРШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ**

Мар'яненко Л. В.

*кандидат психологічних наук, провідний науковий співробітник
лабораторії психології навчання
Інституту психології імені Г. С. Костюка
Національної академії педагогічних наук України
м. Київ, Україна*

Самодетермінація особистості у навчальному пізнанні функціонує таким чином, що допускає або відхиляє інтеріоризацію нових знань, або нових поведінкових стратегій і вчинків. Знання, які особистість приймає, оцінюються нею за значущістю, диференціюються, і якщо не відхиляються, займають місце в ієрархії знань за ціннісною значущістю. Надання новому знанню значущості є функцією самодетермінації. Визначення значущості знань щільно пов'язане з інтересами людини, зі спрямованістю, розумінням оточуючого світу, світоглядом, переконаннями.

Самодетермінація - є більш глибинний саморегулятор розвитку, ніж моральна саморегуляція, скільки вона є духовною саморегуляцією. Якщо морально-етична саморегуляція відбувається через вплив особистісних моральних якостей - позитивних і негативних, то самодетермінація у навчанні і поведінці учня відбувається через вплив духовності, переконань світогляду, образу і картини світу на особистість.

Світогляд розглядається нами як складова самодетермінації і, водночас, як результат пізнання учнем світу, оскільки світогляд є результатом пізнання, набуття учнем знань про світ. У світогляд входять: погляди на світ; погляди на себе, на інших людей; на першопричину світу (Бога - у випадку релігійного світогляду), - загалом, - деяка система знань про світ і людину, яка є цінною і бажаною для особистості.

Самодетермінація, яка концентрує у собі образ і картину світу - це вплив світоглядних знань і переконань особистості учня на діяльність, - переважно навчальну, поведінку і пізнання. Особистість із сформованою самодетермінацією є більш стійкою до різного роду зовнішніх впливів, навіювань і маніпуляцій в процесі прийняття нею самостійних рішень. Самодетермінація передбачає обґрунтування і відстоювання учнем власної позиції, і втілення духовних цінностей в поведінці, діяльності і життєдіяльності. Отже, світогляд доречно розглядати складовою самодетермінації особистості поряд з ієрархією цінностей, вірою, духовністю, совістю.

Вибір і становлення світогляду, на думку Ю.М. Зенько, залежить від душевної організації людини. Люди з різною душевною організацією матимуть і різний ступінь сформованості і організації світогляду. Ю.М. Зенько виокремив три етапи становлення світогляду [2]. Вважаємо, що у плані прояву самодетермінації дієвим виявляється саме третій етап. Характеристика третього етапу становлення світогляду, за Зенько Ю.М., є такою: світогляд стає добре усвідом-

мленим, широким, цілісним. Життєва позиція людини у поведінці, діяльності, пізнанні, спілкуванні проявляється і підпорядковується світоглядним цінностям. Спілкування, поведінка, пізнання людини, її діяльність дуже помітно зумовлюються світоглядом. Світоглядна самодетермінація виявляється в тому, що у особистості з'являються такі життєві світоглядні цінності, які вона готова відстоювати у житті.

Світогляди класифікуються за критерієм відповіді на усі головні питання життя. Виокремлюються такі основні типи світоглядів: атеїзм, матеріалізм, пантеїзм, деїзм, політеїзм, монотеїзм. Своєю чергою, до монотеїзму входять: іслам, іудейство, християнство. Християнська світоглядна самодетермінація відрізняється від світської самодетермінації тим, що християнин робить добро і не робить зла ради Христа, а не з якихось інших причин. Необхідним для нього є в усіх добрих справах догодити Богові [4].

Світська людина робитиме добро заради добра, або з інших мотивів, вона підпорядковуватиме поведінку, спілкування і пізнання встановленим соціальним нормам поведінки, світським правилам етикету.

Гіпотези дослідження:

1) Самодетермінація включає в себе: спричинення вчинку або дії, вибір вчинку, або дії, відповідальність за самостійний вибір. Самодетермінацію можна принаймні визначити як спричинювання особистістю власної діяльності і поведінки. Якщо розглядати самодетермінацію як екзистенційний вид саморегуляції діяльності, то її можна визначити як психологічне самозабезпечення власної свободи вибору вчинків і дій, їх здійснення, врахування зовнішніх обставин і урахування при цьому власних внутрішніх переконань і світогляду.

2) Для розвитку особистості необхідною умовою є формування конструктивної самодетермінації (КСД) поведінки, діяльності, пізнання. Деструкції самодетермінації блокують особистісний розвиток. [3].

3) Становлення самодетермінації пов'язане з пізнанням і вихованням, особливо — сімейним вихованням. Самодетермінація розвивається і інтегрується здебільшого в процесі пізнання і пізнавальної діяльності.

4) Причини, які суб'єкт опрацьовує в процесі самодетермінації, можуть бути позитивними і негативними, правильними (істинними) і оманливими (хибними). Водночас, вони можуть бути духовними, душевними або матеріальними. Самодетермінація працює в основному з духовними або духовно-душевними причинами.

5) За умови переваги позитивних, або негативних причин - розвивається конструктивна або деструктивна самодетермінація.

Можна розрізнити такі види самодетермінації як духовна і світська. В основі духовної самодетермінації покладається релігійний світогляд, правила релігійної (християнської) етики; світську самодетермінацію зумовлюють в основному атеїстичний і матеріалістичний світогляди, також правила світського етикету. Світоглядну (духовну) самодетермінацію можна визначити як обґрунтування вчинків і дій в руслі того чи іншого світогляду, тієї чи іншої духовності.

Методичне забезпечення емпіричного дослідження:

1) Методика «Каузальні орієнтації» Р. Райана і Е. Десі в адаптації О.Є. Дергачової [1]. Методика виявляє три показники: 1) внутрішня каузальна орієнтація, що діагностує наявність саме світської самодетермінації (самостійності, автономії): висока самосвідомість, висока адекватна самооцінка, концентрація зусиль на досягнення мети; менше переживань, наполегливість, самостійне прийняття рішень, ініціація змін, розвинена саморегуляція, самостійне спрямування і самоздійснення власного життя. Можемо додати, що самодетермінацію (за Р. Райаном і Е. Десі) характеризують: розвинений інтелект, висока креативність, сформовані моральність і духовність, але духовність може бути помилковою, можливі деструкції самодетермінації, і навіть їх розвиток.

Зовнішня каузальна орієнтація (поведінка людини регулюється зовнішніми нормами, але вибір цих зовнішніх норм - за нею, отже, вона несе відповідальність за це). Отже, зовнішню каузальну орієнтацію супроводжують: високий інтелект, низька креативність, або її відсутність, не сформованість духовних і морально-етичних цінностей, або нехтування ними.

Безособова каузальна орієнтація - пасивність, відсутність ініціативи - жорстко автоматична поведінка, навіть, якщо вона помилкова. Безособову каузальну орієнтацію характеризують: низький інтелект, моральність і духовність можуть бути наявні, але незадіяні у процес вибору, або відсутні.

2) Методика «Вияв стилю саморегуляції діяльності» (Паригін В.С.) [6]. Методика діагностує два показники: автономність і залежність. Нами передбачалося, що автономність позитивно пов'язана із самодетермінацією, залежність - негативно.

3) Методика РСК [5]. Діагностується п'ять видів екстернальності і інтернальності. Методика була обрана нами для того, щоб простежити взаємовпливи інтернальності-екстернальності і самодетермінації.

Авторські методики:

1) Методика «Самооцінка розвитку пізнавальної діяльності».

2) Методика «Зовнішні психологічні умови розвитку самодетермінації».

3) Методика «Внутрішні умови розвитку самодетермінації».

4) Методика «Світоглядна самодетермінація пізнавальної діяльності». Дані факторного аналізу. В результаті здійсненого факторного аналізу одержаних даних виявилось 5 факторів. До 5-го фактору «Умови розвитку самодетермінації» увійшли показники таких критеріїв: сприятливі умови розвитку самодетермінації (емоційна підтримка батьків, згуртованість сім'ї, виховання дитини вищими цінностями у сім'ї); ідентифікація з вищими цінностями сім'ї; емоційна підтримка батьків; інтернальність невдач; моральна саморегуляція навчально-пізнавальної діяльності; висока організація, згуртованість сім'ї; цінності самоактуалізації; інтернальність сімейних стосунків; показник загально-го розвитку пізнавальної діяльності; загальна інтернальність; внутрішні сприятливі умови самодетермінації. Отже, для становлення самодетермінації першорядне значення мають зовнішні сприятливі чинники, а потім - внутрішні. Це свідчить про те, що становлення самодетермінації дуже легко заблокувати несприятливими зовнішніми умовами. Як негативні критерії для розвитку самодетермінації факторний аналіз виявив саме такі: зовнішні негативні умови самодетермінації (несформованість цінностей сім'ї, низький рівень підтримки

батьків, незгуртованість сім'ї); амотивувальна мотиваційна підсистема (пасивність, не цікавість у навчанні і пізнанні); безособова каузальна орієнтація; внутрішня блокада самодетермінації; зовнішня каузальна орієнтація. Критерії факторного аналізу (як позитивні, так і негативні) представлені в порядку зменшення факторних вагів.

Література:

1. Дергачёва О.Е. Личностная автономия как предмет психологического исследования: дис. ... канд. Психол. наук / Ольга Евгеньевна Дергачёва. - М., 2005. - 140 с.
2. Зенько Ю.М. Основы христианской антропологии и психологии / Юрий Михайлович Зенько. - СПб.: Речь, 2007. - 912 с.
3. Мар'яненко Л.В. Сприятливі і несприятливі умови розвитку особистісної самодетермінації учнів у процесі навчання / Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка. - К.: ДП «Інформаційно-аналітичне агентство». 2013. - Том X. - Психологія навчання. Генетична психологія. Медична психологія. - Вип. 25. - С.318-331.
4. Михаил (Мудьюгин) архиеп. Введение в основное богословие / архиепископ Михаил. М.: Общедоступный православный университет. - 1995.
5. Психодиагностические методы изучения личности: Учебное пособие. Ред. и составитель: Т.А. Ратанова, Н.Ф. Шляхта. - М., 2000.
6. Психология личности: тесты, опросники, методики / [авт.-состав. : Н.В. Киршева, Н.В. Рябчикова.] - М.: Геликон, 1995. - 236 с.
7. Угрин О.Г. Сімейна ідентифікація як чинник психологічної готовності до професійної самореалізації особистості студента / Ольга Георгіївна Угрин - дис. канд.. психол. наук, К., 2014. - 220 с.

ПЕРЕДОВІ ПСИХОЛОГІЧНІ ІДЕЇ В УКРАЇНСЬКІЙ ПСИХОЛОГІЇ НА ПОЧАТКУ ХІХ СТОЛІТТЯ

Мельник О. А.

*кандидат психологічних наук,
старший викладач кафедри психології і педагогіки
Національного університету фізичного виховання і спорту України,
старший науковий співробітник
Лабораторії загальної психології та історії психології імені В. А. Роменця
Інституту психології імені Г. С. Костюка
Національної академії педагогічних наук України
м. Київ, Україна*

Психологічна думка, яка вже у XVIII ст. в Україні досягла високого ступеня свого розвитку (Г. Сковорода, М. Козачинський, Г. Кониський, Г. Щербатський, С. Калиновський та ін.) продовжувала розвиватись далі в перші десяти-